

موانع حضور اجتماعی زن در الگوی سوم زن

سیده مینا موسوی زاده اوندی^۱

چکیده

موانع حضور زنان در اجتماع از مسائل مهم و از موضوعات قابل بررسی و پژوهش است، زیرا حضور در اجتماع از یک نیاز فطری انسان سرچشمه می گیرد. از همین رو، قرآن کریم طی آیات مختلف این نیاز فطری را پاسخ داده. در این مقاله، به مطالعه و تحلیل موانع حضور اجتماعی زن در الگوی سوم پرداخته شده است. لذا تحلیل و بررسی این مسئله مهم است. در پژوهش حاضر با استفاده از روش تحلیل مطالعاتی و واکاوی متون دینی، آثار تاریخی و مطالعات اجتماعی، و از منابع نقلی (آیات و روایات) برای بررسی این موضوع استفاده شده است. نتایج این پژوهش نشان داده است که موانع حضور اجتماعی زن در الگوی سوم از موارد متعددی ناشی می شود من جمله باورهای فرهنگی، عدم تخصص کافی خود زنان در حوزه های مختلف، عدم اعتماد به نفس زنان، نگاه ابزاری به زن و... می باشد.

واژگان کلیدی: الگوی سوم، اجتماع، زن

^۱ طلبه سطح دو روزانه، مدرسه علمیه حضرت زینب (سلام الله علیها)، ایذه

Mina_Mosavi@gmail.com

مقدمه

عرصه‌ی فعالیت‌های اجتماعی اعم از فعالیت اقتصادی، فعالیت سیاسی، فعالیت اجتماعی به معنای خاص، فعالیت علمی، درس خواندن، درس گفتن، تلاش کردن در راه خدا، مجاهدت کردن و همه‌ی میدانهای زندگی در صحن جامعه [است]. در این جا میان مرد و زن در اجازه‌ی فعالیت‌های متنوع در همه‌ی میدانها، هیچ تفاوتی از نظر اسلام نیست. اگر کسی بگوید مرد میتواند درس بخواند، زن نمیتواند؛ مرد میتواند درس بگوید، زن نمیتواند؛ مرد میتواند فعالیت اقتصادی انجام دهد، زن نمیتواند؛ مرد میتواند فعالیت سیاسی کند، زن نمیتواند، منطق اسلام را بیان نکرده و بر خلاف سخن اسلام حرف زده است. از نظر اسلام، در همه‌ی این فعالیت‌های مربوط به جامعه‌ی بشری و فعالیت‌های زندگی، زن و مرد دارای اجازه‌ی مشترک و همسان هستند. البته بعضی از کارها هست که باب زنان نیست؛ چون با ترکیب جسمانی آنها تطبیق نمیکند. بعضی از کارها هم هست که باب مردان نیست؛ چون با وضع اخلاقی و جسمی آنها تطبیق نمیکند. این موضوع ربطی به این ندارد که زن میتواند در میدان فعالیت‌های اجتماعی باشد یا نه. تقسیم کار، بر حسب امکانات و شوق و زمینه‌های اقتضای این کار است. منطق اسلام درباره فعالیت‌های اجتماعی زن این است...^۱

زن از دیدگاه اسلام دارای شخصیتی والا و ارزشمند است که وجود او زینت بخش آفرینش و افق روحش تجلی گاه رحمت و لطافت خلقت می‌باشد. زن مظهر ظرافت و جمال آفرینش است و اصلاح جامعه در مرحله نخست در گروی تقوای زن و پاکدامنی او می‌باشد.^۲

گرایش انسان به زندگی اجتماعی مبنای نیاز فطری و غریزی دارد و اسلام در پاسخ به این نیاز برای حضور اجتماعی افراد حدود و ثغور تعیین کرده است. به همین دلیل، افراد جامعه، مردان و زنان، مکلف اند با عنایت به این حدود و ثغور، زمینه تکامل و تعالی خویش را مهیا کنند. به طور قطع، زنان، به عنوان بخش مهم جامعه، از این قاعده مستثنا نیستند.^۳

^۱ سایت خبرگزاری دانشجو سخنان رهبری در تاریخ ۱۳۷۵/۱۲/۲۰ ه.ش.

^۲ مطهری مرتضی، *آشنایی با قرآن*، ص ۵۰، ج ۱، بی جا، بی تا.

^۳ آهی محمد، مقاله: *زن در فرهنگ و هنر*، مجله گفتمان قرآنی در ابعاد حضور اجتماعی زن، دوره ۸، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۵: ۵۳۹-۵۵۶، تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۹/۱۱، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۲۰ ه.ش.

زندگی اجتماعی را با همه اهمیتی که دارد و با وجود احکام فراوانی که اسلام درباره آن صادر نموده است، نمی توان آن را یک ارزش مطلق تلقی کرد، بلکه مطلوبیت آن، تابع شرایطی است که زندگی فرد را با زندگی دیگران پیوند می دهد.^۱

مشارکت اجتماعی بانوان از مسایل بحث انگیز جوامع اسلامی و به ویژه جامعه کنونی است. اصل جواز شرکت زنان در فعالیت های اجتماعی، محدوده و شرایط آن و نیز وظایف و مسئولیت های اجتماعی زنان، مباحثی است که در تربیت الگویی قرآن کریم در زمینه مشارکت اجتماعی بانوان مطرح شده است.^۲

مفهوم شناسی

"الگوی سوم زن": این الگو که منطبق بر آیین اسلام بوده و خط مشی زندگی زن انقلاب اسلامی را مشخص می کند؛ همان تعریفی بین زن متحجر خانه نشین و زن غربی که ابزار برای پیشبرد اهداف سیاست های حاکم بر آن جوامع بوده می باشد و در عین حال هیچ نقش و جایگاه تعریف شده ای برای زنان ندارند بلکه آن ها را برای مقاصدشان بکارگیری می کنند ولی با ارائه چنین الگویی می توان آن را به زن با عفت فعال تعمیم داد که علاوه بر حضور در جامعه، هویت و اصالت خود را حفظ می کند و برای کسب ارزش خودنمایی نمی کند. این الگو، الگویی درست و واقعی برای زنان بوده که رهبری به آن الگوی سوم زن می گویند.

یکی از مهم ترین و شاید اصلی ترین مولفه در مفهوم الگوی سوم زن بحث هویت هست. پس یکی از مولفه های مهمی که میتوانیم کار کنیم، بحث هویت زن و فطری بودن تمایلات او هست. پارسونز در نظریه کارکردگرایی ساختاری خودش توضیح میدهد که نقش های جنسیتی خانم ها بر اساس فطرتشان است. زمانی که مقام معظم رهبری ساحت های سه گانه را در بحث الگوی سوم صادر کردند اولین ساحتی که ذکر کردند و از نظر ایشان مهم تر بود، ساحت "رشد و تعالی خویش بود"؛ یعنی ابتدا به ساحت فردی و بعد به ساحت های خانوادگی و اجتماعی زن پرداختند. به این معنا که یک زن ابتدا باید بتواند هویت خودش را تثبیت کند و به شان و

^۱ مصباح یزدی محمدتقی، اخلاق در قرآن (جلد سوم)، تحقیق و نگارش: محمدحسین اسکندری، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (قدس سره)، نوبت و تاریخ چاپ: هشتم، تابستان ۱۳۹۴ هـ.ش.

^۲ حسین خانی هادی، تربیت الگویی زنان در قرآن، ص ۱۵۷، تهران: مرکز پژوهش های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۲ هـ.ش.

منزلت حقیقی خودش برسد تا بعد بتواند در عرصه خانواده و اجتماع هم به نحو مطلوب هویت خودش را ارائه کند.^۱

اما حقیقت این امر آن است که ولی ما سالیانی متمادی است که در تلاش برای تبیین الگوی سوم زن برای جامعه است. الگویی که براساس آن زن اسلامی متمایز از زنان دیگر می‌شود؛ از یک سو از زن غربی که الگوی تعریف شده برای آن حضور در جامعه بدون هیچ حد و مرزی و با به نمایش گذاشتن بدن خود و به دنبال آن سوء استفاده‌هایی که برای لذت جویی و سودجویی از آن می‌شود و الگوی دوم زن شرقی بوده که براساس دیدگاه‌های متحجرانه و مردسالارانه بایستی در خانه یا به عبارت بهتر در آشپزخانه مانده، تمام زندگی‌اش در شست و شو و پخت و پز گذشته و هیچ حقی برای حضور در جامعه ندارد.^۲

واژه "اجتماعی" از نظر لغوی مربوط به جامعه است. از لحاظ اصطلاحی در ادبیات فارسی به صورت زیر تعریف شده است:

اجتماعی مربوط به جامعه و اعضای آن توصیف شده است .

واژه "زن" در لغت به معنای مونث انسان ها بعد از رشد است.^۳

از نظر اصطلاحی: زن، یک انسان بالغ ماده است. عموماً دختری را که دوران بلوغ و نوجوانی خود را تمام کرده است و به سنی که در اکثر فرهنگ‌ها و جوامع، معمولاً ۱۸ سالگی می‌باشد برسد را زن گویند اما این تعریف می‌تواند در هر فرهنگ، جامعه، تمدن یا قانون، متفاوت باشد. واژه ی دختر برای انسان نابالغ ماده و فرزند ماده و گاهی در زبان عامیانه برای زنان جوان به کار برده می‌شود. در فارسی واژه‌های «بانو»، «خانم» و در قدیم، «خاتون» برای اشاره محترمانه به زن، کاربرد دارند. همچنین واژه زن، یک نام همگانی برای اشاره به انسان ماده است مانند «حقوق زنان». به‌طور معمول، یک زن، توانایی بارداری و زایش دارد. به زن دارای فرزند، مادر گویند.^۴ و مسلمان به کسی گفته می‌شود که دین اسلام را پذیرفته است.

"زن مسلمان" در اصطلاح: به زنی اطلاق می‌شود که دین اسلام را پذیرفته و بر اساس احکام و ارزش‌های اسلامی زندگی می‌کند.^۵

جایگاه و ارزش زن در اسلام

^۱ خانی مهتاب و حقیظه مهدیان ، *مؤلفه های باز نمایی الگوی سوم زن مسلمان در رسانه ها* ، مجله نخبگان علوم مهندسی ، جلد ۸، شماره ۴، سال ۱۴۰۲ هـ.ش.

^۲ سخنان مقام معظم رهبری در دیدار با مدیران و برنامه سازان کشورهای مختلف، ۱۳۸۵/۲/۲۶ هـ.ش.

^۳ *فرهنگ فارسی عمید*، صفحه ۴۲۰، چاپ پنجم، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۷ هـ.ش .

^۴ سایت: ویکی پدیا، دانش نامه آزاد. ساعت ورود: ۱۰:۴۲، ساعت خروج: ۱۰:۵۰، تاریخ: ۱۴۰۳/۰۵/۱۵ هـ.ش.

^۵ حداد عادل غلامعلی، *دانشنامه جهان اسلام*، مؤسسه فرهنگی دانشنامه جهان اسلام، ج ۵، ص ۲۲۶، ۱۳۸۹ هـ.

در مورد ارزش و اعتبار زن سیرها و تحولاتی را در نقاط مختلف جهان شاهدیم در برخی از نقاط جهان این تصور درباره زن وجود داشت که او مسؤول پیدایش همه گناهان و دردها در جهان است عامل شیطان و موجودی اغواگراست و متأسفانه هنوز این فکر در دنیای کلیسا وجود دارد.

برخی دیگر زن را وجودی فرعی برای مرد بحساب می آوردند تا روزی که مرد زنده بود همسرش حق حیات داشت و میبایست چون برده ای تسلیم و در اختیار او باشد و روزی که شوهر از دنیا میرفت زن را زنده زنده با او دفن میکردند هم بدان خاطر که زندگیش پس از شوهر ارزشی ندارد و هم بدان تمنا که در عالم قبر خادم شوهر باشد و متأسفانه این فکر هنوز در نزد برخی از مردم در جامعه هند وجود دارد.

ارزش زن در حد ارزش اموال شوهر بود آنچنان که پس از مرگ شوهر زن را هم بحساب اموال و میراث حساب کرده و بر سر تقسیم، میراث از جمله زن جنگ و دعوا به راه می انداختند بهنگامی که زن سهم الارث مرده ای قرار میگرفت میبایست در اختیارش قرار گیرد و تسلیم شود و حق دفاع و چون و چرا نداشت.

در روزگاری که نظر رحمتی بر زن افکنده شد او را بحساب فرزند و عشیره قبیله یا خانواده قرار میدادند که بازهم باید تحت اوامر رئیس خانواده باشد و از خود اختیاری نداشته و تسلیم باشد.^۱ لذا تردیدی نیست که زنان، در طول تاریخ از موقعیت مطلوب و شان بالایی برخوردار نبوده و غالباً مورد بی مهری و ظلم و ستم واقع میشدند، اما با رشد روز افزون آگاهی‌های بشر و پیشرفت سریع علوم انسانی و اجتماعی، این پرسش مطرح شد که جایگاه واقعی زنان در جامعه و خانواده کدام است و چگونه می‌توان حقوق از دست رفته زنان را استیفا کرد. در این راستا به یقین می‌توان گفت که ادیان الهی بویژه دین خاتم، بیش از همه به احیای شخصیت والای زن همت گماشته‌اند و خداوند متعال بهترین راه را برای سعادت و رستگاری بشر اعم از زن و مرد فراوی آنان گشوده است. معارف و الگوهای حیات بخش اسلام اگر چه در مسیر احیای شخصیت و جایگاه زنان تاثیرات زیادی داشته و دارد، ولی بسیاری از حقایق در پس ابرهای جهل و خرافه پنهان مانده و جامعه زنان هنوز نتوانسته‌اند آن چنان که باید از میوه‌های شیرین فرهنگ دینی بهره‌مند گردند. از طرف دیگر فرهنگ غرب با تسلط بر امکانات مادی و مراکز ارتباطی و اطلاعاتی سعی در تحمیل الگوی ناقص خویش بر ملت‌های جهان دارد. آنان که هنوز از سودمندی دستاوردهای خویش مطمئن نیستند و از درون دچار چالش‌های عمیق و فراگیر شده‌اند، به تهاجم فرهنگی بر علیه کشورهای دیگر دست زده‌اند. از این رو ضروری است در

^۱ قائمی علی، *خانواده در اسلام*، ص ۲۹، چ: یازدهم، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، ۱۳۸۸ هـ.ش.

عمومی اجتماع شده اند؛ تا آنجا که اکثریت زنان نیز این مسائل را به عنوان یک پدیده طبیعی پذیرفته اند:

الف - فرهنگ و باورهای عمومی

جایگاه و شخصیت زن در اذهان و باورهای عمومی هر جامعه، نشان دهنده میزان اهمیت و منزلت زنان در آن جامعه است. به طوری که تصویری را که فرهنگ عمومی یک ملت از زن ارائه می دهد، در واقع نگرش و دیدگاه مردم آن جامعه به زن می باشد و این تصویر را در برخوردها، آداب و رسوم، سنتها، ادبیات و ارزشهای شایع و ... آن ملت می توان ارزیابی نمود. امروزه در جوامع، اغلب صفات انسانی به نام مردان ثبت شده است و جزء صفات مردانه محسوب می شوند. مانند خوش خلقی، شجاع بودن و سختکوشی، صفات مردانه است، و بر عکس آسان گیری، چشم پوشی، بی وفایی و ... صفاتی زنانه محسوب می شوند! به طوری که اگر نگاهی به چهره زن در ادبیات فارسی داشته باشیم، دیدگاه جامعه ملی ایران را نسبت به زن در گذشته و امروز درخواهیم یافت؛ چنان که یکی از نقطه های مشترک ادبیات ما با فرهنگ عمومی، تلقی بدبینانه ای است که از هر دو سو نسبت به زن شده است و در ادبیات ملی که زبان گویای فرهنگ عمومی جامعه است، زن به عنوان نماد سستی و ضعف و ترس قلمداد می گردد و در همه جا و همه زوایای گوناگون آثار ادیبان و شاعران دیروز و حتی امروز، زن عنصری شکننده و ناپایدار است و این مسأله تا بدان جا پیشرفت کرده است که برداشت منفی و ناصواب از شخصیت زن در روح و ذهن و زبان زنان شاعر و ادیب نیز رخنه کرده است.^۱

ب - عدم تخصص و سواد

یکی از مسائل و مشکلات زنان در جوامع، عدم بهره مند بودن از تخصص و مهارتهای لازم و سطح سواد مورد نیاز است. و این مطلب خود ناشی از موانعی بوده که بر سر راه تحصیل و دست یافتن به تخصصهای لازم به وجود آمده است. چنان که در جوامع، تا دیروز زنان را از دستیابی به تخصص و تحصیلات به دلایل مختلف فرهنگی محروم کرده اند و امروز آنها را به خاطر عدم تواناییهای لازم علمی، فنی، مدیریتی و ... به باد استهزاء می گیرند. تا دیروز حضور و ظهور زنان در عرصه های فرهنگ و دانش، عیب بزرگ و نابخشودنی بود و زن موجودی بود که باید در کنج خانه ها و پستوها مخفی می ماند و امروز عقب ماندگی و ناتوانیهای متعدد زنان که زاییده همان طرز تفکر و شرایط است به استهزاء گرفته می شود. امروزه علی رغم پیشرفتهایی که در وضعیت آموزش در سطح جهان به وجود آمده است، در سال ۱۳۶۹ قریب به ۹۴۸ میلیون نفر از بزرگسالان در جهان (حدود ۴۱ جمعیت) بی سواد بوده اند که بخش

^۱ سایت اطلاع رسانی حوزه، پیام زن، مجله پیام زن، نویسنده: نعمت الله اکبری، تاریخ درج: ۸/۸/۱۳۹۰ ه.ش.

قابل توجهی از این رقم را زنان تشکیل می دهند. در همین سال، حدود ۱۳۰ میلیون کودک در جهان دسترسی به آموزش ابتدایی نداشته اند که ۶۱ درصد آن یعنی ۸۱ میلیون آنها از دختران می باشند. در ۲۹ کشور جهان در سالهای ۶۸-۱۳۶۴ (۸۹ - ۱۹۸۵)، کمتر از ۳۰ درصد از زنان قادر به خواندن و نوشتن بودند و متأسفانه باید اذعان داشت که از این کشورها، تعداد قابل توجهی کشورهای مسلمان می باشند. بنابراین طبیعی است زنی که به لحاظ عدم تخصص و تحصیلات لازم از مسؤولیتهای انسانی اش تهی می گردد، حتی امکان لازم و کافی بروز غرائز طبیعی مثبت و منفی را هم نخواهد داشت. چه رسد به اینکه در جامعه بخواهد اعتلا و رشد یابد. البته رشد کرده اند، منتها از آن به بعد که بیشتر مورد توجه و تشویق مردان قرار گرفته اند و بیشترین تجربه ای که اندوخته اند، آن است که با قواره های جسمی و ظواهر دلفریب جلوه نمایند. غیبت زنان از صحنه های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در طول اعصار گذشته موجب گردیده است که آنان دچار رکود فکری گردند و این رکود فکری سر از یک دور باطل درآورده است پرواضح است که سهمی که زنان در مسؤولیتهای اجتماعی، فرهنگی و سیاسی و ... نسبت به مردان دارند، بسیار محدود و مختصر است.^۱

نگاه ابزاری به زن

وقتی به یک زن با نگاهی جنسی و شهوت آلود نگاه شود، این یعنی استفاده ابزاری از زن. این درد بزرگی است که امروز، جامعه ما را فرا گرفته است و هر روز هم بیشتر می شود.^۲ آنچه امروزه به عنوان فرهنگ و حمایت از زنان در تبلیغات باب شده است عین از خود بیگانگی و کاهش منزلت واقعی زن است. استفاده روز افزون از زنان در تبلیغات تلویزیونی و بیلبوردها و موجب می شود جامعه نگاهی مادی و ابزاری به زن داشته باشد و این از جایگاه رفیعی که اسلام برای زن مسلمان ارائه داده است بسیار فاصله دارد.

امروزه در بیشتر عرصه های اجتماع شاهد استفاده های تبلیغاتی از زنان هستیم. شعارهایی مانند حضور بانوان در عرصه های اجتماعی و حمایت از حقوق اجتماعی بانوان سرپوشی بر نیات پلید کسانی است که قصد بی حرمت کردن زن و کاستن ارزش ها در جامعه اسلامی را دارند. در سالهای اخیر بانوان به عرصه های تبلیغات وارد شده اند و فروشندگان و تولید کنندگان و تجار برای گرمی بازار خود از زنان استفاده تبلیغاتی می کنند.

^۱ سایت اطلاع رسانی حوزه، پیام زن، مجله پیام زن، نویسنده: نعمت الله اکبری، تاریخ درج: ۸/۸/۱۳۹۰ ه. ش.

^۲ سایت ویرگول

یکی از فرهنگ‌های که از غرب وارد کشور شده است و به نام تجدد و تمدن به خورد جامعه و جوانان داده می‌شود و نمادی از مدرنیته به شمار می‌رود استفاده‌های تبلیغاتی از بانوان است. تهاجم فرهنگی در دهه اخیر قلب خانواده‌ها و محکم‌ترین ستون خانه یعنی زن و مادر خانه را هدف گرفته و به انحای مختلف سعی در از خود بیگانگی زنان مسلمان ما دارد. شعارهایی مانند حضور بانوان در عرصه‌های اجتماعی و حمایت از حقوق اجتماعی بانوان سرپوشی بر نیات پلید دشمنان در بی حرمت کردن و کاستن ارزش زن مسلمان است.^۱ لذا یکی از مهمترین موانع حضور اجتماعی زن در الگوی سوم استفاده ابزاری از زن در جامعه است.

سیاست‌گذاری‌هایی دولت

عامل مهم آخر، سیاست‌گذاری‌هایی است که در کشور برای زنان انجام می‌گیرد؛ در اغلب این سیاست‌گذاری‌ها شاهد نگاهی ناقص هستیم که ابعاد گسترده‌ی شخصیت زن را نادیده می‌گیرد و بر طبق این نگاه، برنامه‌ریزی‌های کلان جامعه انجام می‌شود.

به طور کلی می‌توان گفت در این رویکردِ ناصحیح با دنگاه مواجه هستیم: دیدگاه اول، متعلق به طیف سنتی است که زن را انسانی محصور در خانواده و بدون هیچ گونه حضور شاخص در جامعه می‌بیند. این دیدگاه معمولاً هم به غلط مبتنی بر دیدگاه اسلام معرفی می‌شود.

دیدگاه دوم، متعلق به طیف غرب زده در مسائل زنان است که زن را انسانی جدا شده از خانواده و بدون هیچ چهارچوب صحیحی در جامعه می‌بیند.

واضح است که هر دو دیدگاه، ازدست دادنِ پتانسیل عظیم زنان را در پی خواهد داشت و همچنین زنان جامعه را نیز دچار بی هویتی یا تعدد هویت خواهند نمود؛

چرا که در ساختارهای حقوقی و فرهنگی مبتنی بر هر دو نگرش یا نقشی حقیقی برای زنان در مقدرات اساسی مملکت تعریف نمی‌شود و یا این نقش غیرمتناسب با طبیعت آنان خواهد بود.

متأسفانه این دیدگاه‌ها عمدتاً نیز توسط خود زنان در مناصب تصمیم‌گیری یا تصمیم‌سازی مطرح می‌شود که حاکی از فهم غلط آنان از مختصات حقیقی زنان در جهان است.^۲

^۱ سایت راسخون سه‌شنبه، ۲۰ شهریور ۱۳۹۷، پدیدآورنده: محمد حسین افشاری

^۲ خبرگزاری دانشجو

نتیجه گیری

حضور زنان در اجتماع در واقع پاسخی است به نیاز فطری آنان که فقط در یک بعد قابل بررسی نیست، بلکه مستلزم بررسی حضور آنان در عرصه های مختلف اجتماعی است.^۱ با توجه به گسترش فعالیتها و مسئولیت و وظیفه زنان در برخی امور اجتماعی بی تردید باید زنان در جامعه حضور داشته باشند؛ اما ممکن است این فعالیتها و حضور، زمینه ساز فساد و اختلاط زن و مرد شود. بدین سان اگر برای این حضور ضرورتی را قائل شویم، تحفظ و تستر و مرزبندی دقیق نیز، ضروری خواهد بود؛ در روایات برای حضور زن در اجتماع شرایطی بیان شده است از جمله: عدم اختلاط زن و مرد نامحرم، حفظ وقار و عفاف، پرهیز از خودنمایی و آرایش و...

و همینطور قانونگذاران نباید تنها در شعارها به حقوق زنان بپردازند بلکه باید قوانین سخت و تخلف ناپذیر حمایتی از زنان وضع نمایند. موانعی از قبیل نگاه ابزاری به زن، سیاستگذاریهایی دولت، عدم تخصص و سواد، فرهنگ و باورهای عمومی و ... میتوانند به عنوان موانعی برای حضور اجتماعی زن در الگوی سوم مطرح باشند.

فهرست منابع

۱. قرآن کریم
۲. آهی محمد، مقاله: زن در فرهنگ و هنر، مجله گفتمان قرآنی در ابعاد حضور اجتماعی زن، دوره ۸، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۵: ۵۳۹-۵۵۶، تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۹/۱۱، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۲۰ هـ.ش.
۳. حداد عادل غلامعلی، *دانشنامه جهان اسلام*، مؤسسه فرهنگی دانشنامه جهان اسلام، ج ۵، ص ۲۲۶، ۱۳۸۹ هـ.ش.
۴. حسین خانی هادی، تربیت الگویی زنان در قرآن، ص ۱۵۷، تهران: مرکز پژوهشهای اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۲ هـ.ش.
۵. خانی مهتاب و حفیظه مهدیان، *مؤلفه های باز نمایی الگوی سوم زن مسلمان در رسانه ها*، مجله نخبگان علوم مهندسی، جلد ۸، شماره ۴، سال ۱۴۰۲ هـ.ش.
۶. صادقی تقوی، *جایگاه زن در اسلام*، مقالات تخصصی مطالعات زنان، موسسات آموزش عالی حوزوی خاوران، شناسه مقاله: ۱۶۳۵۴
۷. صادقی زفره، حسن، *معاشرت زنان و مردان از دیدگاه اسلام*، صص ۵۳-۵۹، قم: صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، مرکز پژوهشهای اسلامی استان قم، ۱۳۸۲ هـ.ش.

^۱ آهی محمد، مقاله: زن در فرهنگ و هنر، مجله گفتمان قرآنی در ابعاد حضور اجتماعی زن، دوره ۸، شماره ۴، زمستان ۱۳۹۵: ۵۳۹-۵۵۶، تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۹/۱۱، تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۲۰ هـ.ش.

۸. عمید حسن، *فرهنگ فارسی عمید*، صفحه ۴۲۰، چاپ پنجم، تهران: انتشارات امیرکبیر، ۱۳۸۷ هـ ش.
۹. قائمی علی، *خانواده در اسلام*، ص ۲۹، چ: یازدهم، تهران: انتشارات انجمن اولیاء و مربیان، ۱۳۸۸ هـ ش.
۱۰. کربلایی نظر محسن و جمعی از محققین، *زن و بازیابی هویت حقیقی*، ص ۲۵۸-۲۵۹، تهران: انقلاب اسلامی، ۱۳۹۰ هـ ش.
۱۱. مکتبی، محمد، هدایتی، سعید، *زن و خانواده از دیدگاه امام خمینی*، ص ۴۷-۴۸، قم: دفتر عقل، مرکز پژوهش‌های اسلامی صداوسیما، ۱۳۸۷ هـ ش.
۱۲. محمدی، قربان علی، *حجاب*، ص ۶، مشهد: آستان قدس رضوی ۱۳۹۱ هـ ش.
۱۳. مطهری، مرتضی، *مسأله حجاب*، ص ۶۳، قم: انتشارات صدرا، ۱۳۵۳ هـ ش.
۱۴. مطهری مرتضی، *آشنایی با قرآن*، ص ۵۰، ج ۱، بی جا، بی تا.
۱۵. مصباح یزدی محمدتقی، *اخلاق در قرآن (جلد سوم)*، تحقیق و نگارش: محمدحسین اسکندری، قم: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (قدس سره)، نوبت و تاریخ چاپ: هشتم، تابستان ۱۳۹۴ هـ ش.
۱۶. محمد بیستونی، *حقوق زن از دیدگاه قرآن کریم (مقایسه حقوق زن در اسلام و غرب)*، صص ۸۰-۸۳، تهران: بیان جوان ۱۳۸۲ هـ ش.
۱۷. سایت: پرتال جامع علوم و معارف قرآن.بی تا.
۱۸. اسلام پدیا، تاریخ ورود ۱۴۰۳/۳/۲۲، ساعت ورود: ۱۶:۴۰، ساعت خروج: ۱۷:۰۰ ۱۳۹۱ هـ ش.
۱۹. سایت: ویکی پدیا، دانش نامه آزاد.ساعت ورود: ۱۰:۴۲، ساعت خروج: ۱۰:۵۰، تاریخ: ۱۴۰۳/۰۵/۱۵ هـ ش.
۲۰. سایت اطلاع رسانی حوزه، *پیام زن*، مجله پیام زن، نویسنده: نعمت الله اکبری، تاریخ درج: ۸/۸ ۱۳۹۰ هـ ش.
۲۱. سایت راسخون سه‌شنبه، ۲۰ شهریور ۱۳۹۷، پدیدآورنده: محمد حسین افشاری
۲۲. سایت ویرگول، تاریخ: ۱۴۰۳/۶/۲۹ هـ ش.